

Utuu hin du'in dura kan du'an namoota hedduutu jira. Isaan warra akka feetee jiraatanidha. Gootummaan ajjeesuu utuu hin taane, waan itti amananiif jecha du'uudha. Dachee kana irratti waan hunda utuu hin taane, dandeettii uumaan si keessa kaa'e qofa hojjechuu dandeessa. Haadduun qara baay'ee waamuru qabdi garuu muka muruu hin dandeessu. Qottoonis qara jabaataa ta'e qaba garuu, rifeensa haaduu hin danda'u; hunduu bakkuma isaaf kenname irratti qofa bu'aa buusa. Daldalaaf uumamte taanaan, Aartistii ta'uun qaba jettee, AARTII hin jufunfuleessin. Akka feetee dhiisii akka keetti jiraadhu. HOROMDHOOQII'n kudhaamadha; kudhaammadhu.

Barreessicha

KULKULA IN KULKULFATU!

Kulkula in kulkulfatu, dhiphuudhaaf soorri kolfa,
Jabana hongen hammaatu, hundatu himata golfaa!

Gaafa jabbiin hoosiftee, dorrobaan taatu waatii,
Sumsumni jabanaa yaabnaan, ramaciin daaraa taati!

Horomdhooqitu iciqaa'ee, karfaffuunis kurkura,

Hunduu horii jeeja'ee, ilkaan beeree gurgura!

Qabarichoo suufatu, raaree keessa ciisanii

Harka yebbuu qabaniin, maali yoo wal kiisani!

Gaafa aariin hammaatu, kolfatu ta'a udaan adurree

Utuu imimma'anii seequ malee, yeroo mara gadduuree?

Kitaabicha keessaa

Cover Design:- Dev0911534361
Faayyaa Printing 0960355253

Gatii Qr. 100
\$ 20

HOROMDHOOQII

KEENBOON ABRAHAAM

HOROMDHOOQII

KEENBOON ABRAHAAM

HOROMDHOOQII

WALALOOWAN
Kan fooyya'e

KEENBOON ABRAHAAM

2023

© **KENBON ABREHAM**

Mirgi barreessaa haa eegamu.

facebook: Keenboon Abrahaam

telegram: Kenbon

Email:- kenbonabreham@gmail.com

[tiktok:- kenbon555](#)

Gulaaltota

1. Siifan Biraanuu
2. Abdiisaa Ejjetaa
3. Raagaa Isaayyaas
4. Dr. Gazzahaany Tolasaa
5. Tokkummaa Jaallataa

GALATA

Uumaa koo, ulee ittiin na tiksuuf muratte yeroo tokkoof hormatti laatee na daratee hin beektu; hin laattus. Uumtee nan dhiifne, anis uumamee sin dhiisu. Galatoomi Waaqayyoo koo.

Hinaaftotaa milkaa'ina koo hedduun galateeffadha. Hiriyootti koo kallattii maraan na deggertan gola yaadannoo sammuu koo keessa jirtu; ayyaana leencaa rabbi isiniif haa kennu..

Itti aansee, kabajamaa Ofii koo, Uumaa waliin taatee eenyummaa koo dhugaa waan na barsiisteef galatoomi.

Maatii koo, hiriyootafi, Artistoota Gulaala kitaabichaa irratti dadhabbii kiyya hirmaattan; akkasumas namoota maxxansa kanaa irratti na utubdan, gaafa haalli hin eegamne mogolee koo buusee, dadhabbii koo hundi manca'e, kan na jajjabeessaa turtan hundi kabajamtooti barsiisotifi hiriyoonni mooraa Yuunivarsiitii Mattuu akkasumas, sabboontoti hiriyootti koo Godina ILUU ABBA BOORAA naaf kabajamaa.

YAADANNOO

“Moluu cabbii damdamatte, bakakkaaf abdatu” jedhu. Cabbii keenya damdamattanii, warreen bakakkaa nurraa qoltan yoomuu laphee keenya keessa jirtu. **Dhiigi keenya adii** barruu kiyya kanaan yaadatamaa. Akkasuma Waloo, **Dr. Zalaalem Abarraaf** yaadannoo jiraataa naaf haa ta’u.

DURSA

Walaloon aartii jechaa, dhikkisa humna guddaa qabuun hubatamudha. Walaloota koo kanneen yeroo ilaaltan, sagaleessaa utuu dubbistanii nan jaalladha. Sababni isaas; sagaleen qaamota walaloon irraa ijaaramu keessaa isa tokko waan ta'eef. Walaloo keessatti sagaleen hin jiru taanaan, dhikkisni uumamuu hin danda'u. Miidhaginni dhikkisa walaloos sagaleedha. Egaa walaloon sagaleeffamuu barbaada.

Kan isin hubachuu qabdan: walaloowwan kitaabni kun of keessatti cimmifattee jirtu, waggootaaf itti yaadamanii toorri tokko tokko isaanii yoo qaacceffaman ergaa of danda'aa akka qabaatanitti qopha'an. Waloon yeroo baay'ee jechoota hiika dhaanquu qabanitti fayyadama. Akka seera walalootti, seer-luga cabsuun mirga waloof kenname waan ta'eef kana akka hubattan nan fedha. Walaloon ayyaana.

Walaloowwan kana dura baay'inaan hin amaleeffatamne waan ta'eef xiyyeeffannootiin dubbisaa. Hojii koo biraan hamma wal arginutti yeroo gaarii 'HOROMDHOOQII' waliin.

1. Egaa...

Eelee kee suphuuf jecha
Dhabus laga kiyyaa suphee
Qiraacii kee balfeen gatu
Ramaciidhaan waadee gubee,
Caba kan kee siif sukkuumuuf
Yoon dhabe iyyuu harka jabaa
Madaa keetti quba qabee
Sitti hin mammaaksisu gabaa.
Qamaacaa kooti xurii keetu
Siqiqiin kee na gugguba,
Na marara dubbannaan kee
Yoo callistu na dhukkuba

Garuu...

Gaafan ciigoon sitti himadhu
Waliin laaqee ciroof gaalee
Hin dubbattu yaa gugee koo
Callisuun kee ittuu caalee
Oduun biyyichaa qilleensa'ee
Gurra koo'rraa cabse lootii
Gaafas naaf birmachuu baannaan
Ati mee anaaf maal kootii?

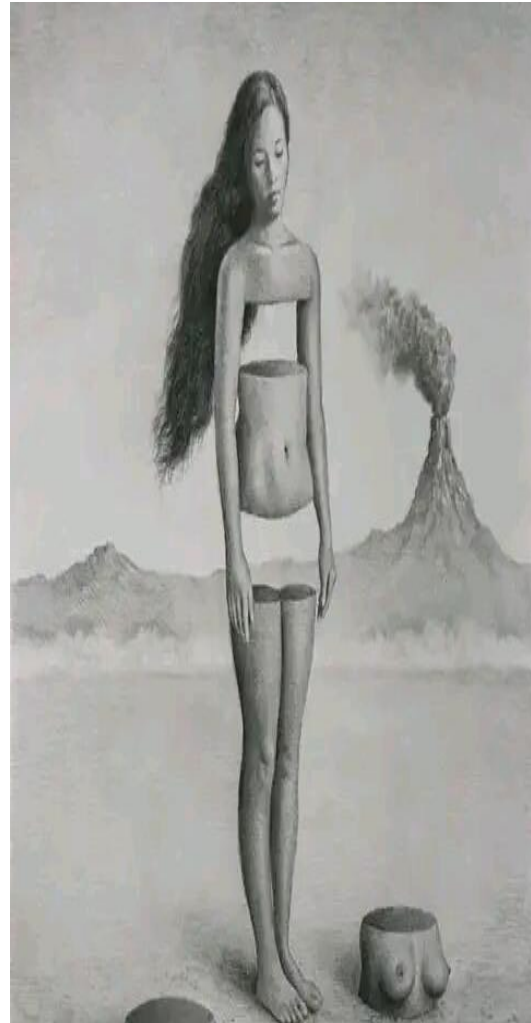
Akka gaafan siif birmadhee
Atoo naaf ta'uu dadhabdee,
Caba qalbii koo suphuu dhiistee
Maraachuu koo naaf lallabdee?
Sitti iyyachuun kiyya
Jedheen daftee na qaqqabda
Waamicha koorraa haftee
Reeffa koof immoo gaggabdaa?

2. Ilaamee

Ganni yeroo rooba balfee
Dacheef gumaachu aduu
Qaroon dhukkubsatee jaamee
Bakki ijaas gaafa badu,
Ancabbiin gatii dhabee
Maalif ta'a faallaa qorsaa?
Mucaan haadha dhokatee
Akkamitti Aayyoo joorsaa?
Dhadhaabbataa eeggadhu
Hin adeemin daandii bofaa
Gaarii qofa namaaf yaadi
Hammeenysi qalbii si soofa.

3. Magan...

Luugammadhee afaan miiraa
Gadin dhiise bifa dhiiraa...
Tokkottin cuunfe jecha lamaa
Ulee Abbaa keen cabsisiise hunda
namaa...
Ani gaafas...Qara harmaa
Qusadhee sarmaa
Nan kunuunse hin jigsinee
Gudeeda kee urees hin dhiigsinee...
Dhoksaa uruu dhiisuu koo garuu
Garaan kee baarif hin baruu?
Situ na dheesse, fafas deessee
Gubbeetiin teessee
Qarreerra geessee...
Bultee tokko
Dhufte cookkoo

Harma mursiifattee
Gudeeda ursiifattee...
Kunuunsa koo dabummaa seetee
Miira guuttachuuf laga ceetee...
Hammaarratte isa feetee.... **Magan...**

4.Siif ...Anii...

Madaa dhuunfaa moggaa keenyee, mufannaa walii kulkulfanna
Maraatummaa ofii dhiisnee, gufannaa walii dhukkubsanna,
Jaalalli daangaa darbe, of keessaa nama ajjeesa
Ani kan keen ciniinsifadha, ati ulfa kiyya deessa
Siif ani, qaamaan lama tokko jiraanna jiruu
Si raatessuu yeroo yaadan, anaan gobaatti diru
Kudhan wal ifannee, wal boossisna dhibba
Jaalalaan machoofnee, garaa gubna jibba
Diinni kee garbuu goge ta'ee, mataan gadi rarra'a
Jaalala keenya ilaalee, masaanuutu nu dharra'a
Qilxuu caalaa dagaagee, jirmi keenya ni furdada
Nu diiguuf yoo jibba facaasan, giingeetu nuuf dubbata
Qoreen faana nu seenus, laga nu ceesisa naafti
Tikeen keenya sinsinnoofnaan, kuubuun loon keenya yaafti

5.Kulkula kulkufatu!

Kulkula in kulkufatu, dhiphuufis soorri kolfa
Jabana hongan hammaatu, hundatu himata golfaa!
Gaafa jabbiin hoosiftee, dorrobaan taatu waatii
Sumsumni jabanaa yaabnaan, ramaciin daaraa taati!
Horomdhooqiitu nu dhaalee, karfaffuunis kurkura
Hunduu horii jeeja'ee, ilkaan beeree gurgura!
Qabarichoo suufatu, raaree keessa ciisanii
Harka yabbuu qabaniin, maali yoo wal kiisani!
Gaafa aariin hammaatu, kolfatu ta'a udaan adurree
Utuu imimma'anii seequ malee, yeroo mara gadduuree?

. Maalifmee...?

Seexanni bishaaniin qirqidee, buutiin dhiqannaa si saama,
Ekeraan lagaa siiqsee, mararfatee, maaf si waama,
Maalif sobni baala baasee, siif gumaache gaaddisa,
Dhidhibduu jibbuun ooddee, meelannaan kee maaf daaddisa,
Maalif harki kee si rommee, facaafattus deebii dhabdaa
Soora nyaattus har'aa boree, utuun turin maaf hagabdaa
Qaroon gaaddisa kuufatee, maaf dimimmisaa'ee si jaamaa
Abiddi kee bona foolatee, ganna qorraan maalif dhaamaa?
Naaf deebisi kuluulee koo, kuluulaan maaf si guggubuu
Gobaa morma si waraaneef, maalif mataan sin dhukkubuu?
Halalummaa kee ganamaaf, galgala naasu maaf dhabda
Tima keessa u'utaaltee, nan cabee maalif lallabda
Giiftii rimmaa kunuunsitee, koobii balfuun maaf waakkattaa?
Baabura jaalalaa lixxee, akkamiin jibba daakkattaa?

6. Gaaf gaafii...

Aannan qabee argate taatee
Jiruu kootti dhangalaata
Alii gumee koo namaaf laattee
Faanni kee daandii koorraa kaata
Takka dhadhaaf masaroo taatee
Jilba koof baatta okolee
Alii uddeellaa walitti feenee
Wal luqqisna gogaa qolee
Muudeef muudayees taana
Wal jaalanna akka uleef tiksee
Takka qoree walitti taana
Qoreenis faana nu dhiiksee
Egaa isan ajjeesetti
Anaaf baadhuu gali faacha
Midhaan qurxummii fuunee
In nyaachisnuutii naacha

7. Hin fakkaatu!

Gaafa agamsi adaamii ta'ee
Imimmaan lakkuu buusu
Yeroo Leenci waraabomee
Mangaagaa banee yuusu
Gaafa karaan fagaatee
Yaada namaa godhu lakkuu
Waatiin mucha lagannaan
Ameessa elmatu harkuu!
Hin fakkaatu waan dhufu
Guyyichi baatu aaga
Boo'ichaaf gadadootu
Mararoon gadda raaga!

8. Jette Adaamiin.

Agamsi koo maalif jaallata,
Boo'icha ija koo arguu?
Uumaatu isatti na laate'oo,
Akkan isa faana margu
Boo'us dhiisus, dhimma hin qabu,
Ofiif mijeffannaan haala
Guddina koo qummuunseetu,
Ofiisaa guddachuu yaala
Iyyanii dhabnaan dirmannaa,
Maalif hasaasaan yeroo gubu?
Nama utuu beekuu rafe,
Abiddaan dha'anuu hin dhukkubu
Kanaaf ta'e hireen kiyya,
Yerooma hunda gadda
Tarii boo'icha koo keessaa,
Gammachuun Agamsaaf maddaa?

9. Maal ta'een hafa?

Gadadoo jiruu kootiif
Dhiphuutti na laattee
In balfitaa laata isa
Saggoon koo siif eelte
Tarii argaa koo jibbitee
Namummaadhaa na baastaa?
Moo... iddoon kufee gangaladhuu,
Harkaan qabdee na kaasta?

Imimmaan koo dhoksuuf
Roobatti na darbattaa?
Moo miidhama barootaa
Na gargaaruun baatta?
Gatii dhubba miilla koo
Deebii taasistaa naafa
Ati ana ko'omnaan
Ani maal ta'een hafa?

10.Sooki sookaan.

Sooki sookaan sookome
Kanaaf hiikni dhokate
Soorgis yoomuu soorgoodhan
Hiika sirrii qabaate
Uumaatu waan hundumaa
Adda baasee katabee
Sookoof sorgoo itti baasee
Hunda keenyaaf lallabe!

Sookoon yoo soorgoome
Eessa jira hiiki?
Taa'i yoo nuun jedhan
Silaa seena fiigi!
Sooknisoo heedamee
Sookoon bakka hin bu'u
Hunduu gita qaba
Xannachi hiddaaf hin du'u!

11. Atoo...

Gaggabdoo sammuu kootiif, funyaan koo abiddan ultu
Ana qorratti darbattee, ho'ifattee goorroon bultu
Utuu ati keessa jirtuu, godoon koo hin beeku duufee
Jaalala keetu addadha, kanaafan si nyaadhee quufee
Argaaf tasa na amantee, hormatti anaan hin laattu
Isa dubbatte naaf eegda, akka namaa waadaan nyaattu
Ol fagaatteetu jiraatta, uumamni sin argu yoomuu
Qara iji si ilaale, salphatee tasumaan doomu
Dubbatteetta sagalee kee, deebitee akka naaf dhufu
Faanni koo siin imalti, gufattee tasa hin kuftu
Sirreessitee bulchita, qaawwa koo duuchuuf situ jira
Waakkii hin beektu atoo, nan hawwa dhufuu si bira
Daandiin koo hin dukkanaa'u, sagaleen kee ifa kootii
Atoo na fudhachuu dhufu, anis si godheera mootii

12. Barri maali?

Baratu nama baatamoo, namatu bara baata?
Naaf deebisaa jamaa, barri maalinni laata?
Barri konkolaataadhaa, nama fuudhee kan fiigu
Tari akka obomboleetti, waan mara isa diigu?
Galaanaaree laata, du'aaf fayyaa kan baatu
Aduudhaaree gubee, biffaa namaa kan nyaatu
In kuufamaa laata, tuulamee akka cabbii
Tarii utuudhaaree, isa fidu gaabbii
Barri kun maaluma, an maal jedhee himu
Dubbachuuf yoon ka'e, jechuu wal naan simu
Ofittoosoo miti, barri of hin kuulu
Waan isa hin madaalle, ofirra hin tuulu

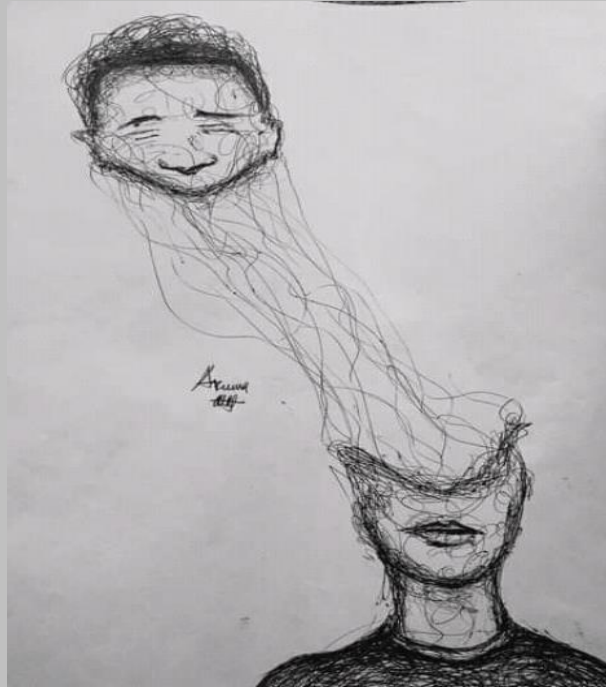
Kanaaf...

Hin kennu tasumaa, hin fedhu waan namaa
Wal qixxee jiraata, asis ta'u gama
Hin dhabus waan tokko, eessaayyuu hin argatu
Irrisaa xobbatee, keessaan hin bargatu
Bara abbaatu baattata, malee nama hin baatu
Ittiin deemu malee, nama fuudhee hin kaatu
Barri nama hin cabsu, abbaatu keessatti caba
Barri nama hin qabu, namatu bara qaba.

13. Jibba dhalee sin dararu

Hirqinsuudhaan na caba, qomni koo ta'e suphee
Saphaphuu keen sigigaadha, miidhamni kees na hubee!
Teessoo miidhagaa tottolchee, bakka guddaaf ol'aanaa
Gadadoo keetu lakkuu dhalchuuf, imimmaan ija koo gaana!
Magan kee kun raajuma, tasa hin qabdu homaa hir'uu
Qooda keetiif dirmammaa'ee, sagal dhiiga kiyya dirruu!
Siif jecha ofin wareega, homtuu sirra nan mararu
Dirqamni kam na gudeedus, jibba dhalee sin dararu!

2014

14. Anaaf Ani

Anaaf ani, waliif horma,
Ani raada, ani korma,
Ani qaba, ani hin qabu,
Ani hokkoodha, ani hin dabu

15. Nuuf wayya!

Ta'aa abbaan dagate, tusseen sagal ciniinti
Iji gamnaa sobdeetu, hunda dura finiinti
Danuu haftuun heerumtu, galaanni darba dhowwa
Jaamaan jaamaa harkisnaan, xumurri ta'a bowwaa
Yoo daandiin jaalalaa dabee, kan jibbaa immoo qajeele
Inni argu libsatee, warra jaamaa yoo kajeele
Jaalalli daangaa dhabee, halkaniif keenyaan gufuu
Kabaa dhabeennaan manni, duufee dharra'a kufuu
Garaaf karaa kee tolchii, namaaf yaadi waan gaarii
Jibba garaa kuufattee, maalif kuufatta aarii
Uumaan qabeenya guddaa, uumee siif kenne nama
Kana hubachuu baannaan, takaallaan qalbiif gama

Kanaaf...

Waan facaafta haammatta,
cabaan siin ta'u fayyaa
Hammeenya yaaduu dhiisnee,
wal jaallachuu nuuf wayya

16. Jaalalli hin alaa`u

Jaalalli hin alaa`u, bitintirus roora`ee
Calaluunsaa dirqama, garbis yennaa boora`e!
Dantaa tokkoof jecha, deemu karaa dhibba,
Utuuman si miidhuu, garaan kee naaf sirba!
Xeellaa miti jaalalli, sarootaaf miti soora
Ganama taanaan jiidhaa, galgala akkamiin qoora?
Sorrobduu iyyuu taatee, qilillees anaaf buuta!
Jecha namaa hin dhageessu, atoo kaayyoo keef duuta!
Kafandisee dhufeera, rooba karfaffuu keessaa
Ani suman jeeja`a, maalumaafan si dheessa?
Halaala gamaa teessee, jaalalan koon miidhamte
Jechaaf oduu namaatiin, gufattee yoom hidhamte?
Caamuu yoom dhiisee beeka, roobni roobullee cabbii?
Lakkoofsa keenya ilaalee nu waliif kenne rabbi!
Deebisee siif hidheera, jiruu kee isan tarsiise
Imimmaan kee mildhatee, beektichi natti hasaase!

18. Yaa waaq...

Yaa waaqa hundaa ilaaltu, kan hin feene du'a namaa
Uumaa uumama hundaa, adda baasta gaariif hamaa!
Imimmaaniif gadadoodhaan, sagal iyya ni gadooda
Namni jiraachuu jibba, jireenyi immoo namaan ooda!

Jiraachuu kee shakke namni, dhiigarra oolee bula
Lafeetu qoraan ta'ee, boolla awwaalchaa ula!
Kanaan isin ga'e jedhi, aayyoon boo'uu haa dhiiftu
Baha tolchitee erga fixxee, qananiisi lixa biiftuu!

19. Dhugaan...

Qoqqooddii sammuuf onnee lola mataaf cinaachaa

Suphee walitti koobaa...

Gaarii kee kaleessa darbeef, hammeenyi kee inni har'aa

Duumessaa'ee ija koon roobaa...

Atin raftaa!

Achiin haftaa?

Jennaan lakkiin kee suuta hasaasaa

Horma dhoksee garaa kee natti basaasaa

Yoos...iddoon kufee nakaasta ana baattee wasaasaa...

Jedhee yaadaan kokkee qabee,

Kaleessa koo har'a dhabe

Kunoo gaddi jiruu

Hammaatu'llee qalbiin hiruu...

"Silaa gaafa jaatanii utubaan manaa lamaa"

Tokko miti keenyas lamaa,

Guyyaa hamaa

Gaafa yaadan namaaf gamaa!

Obsuu qaba dhalli namaa   jedheen...

Aarii obsuuf anis aarsee

Qonyonyaa sombaa immoo xaarsee...

Kolfa irraan golguudhaaf, dhibee keessoo iccituu?

Dhugaan ilmoo rabbiiti, qallatu iyyuu hin cituu!

2023 Mattuu...

20. Maaf haalla?

Gaafa dinqatti hirqinfachaa, qarreetti immoo seeqani
Alaan qalbii yebbachaa, yeroo keessaan deegani
Gaaffii garaa deebisuuf, ciniinnatanii balfa nyaachaa
Deega ofii dhoksanii, isuma qaban laachaa

Utuuma qimmiidamanii kolfaa, qirqiddaa fakkeessanii
Soora cidhaaf qophaa'e, mana gaddaan geessanii!
Imimmaan namaa qoorsuuf, dhoksannaan madaa ceekuu
Akkam bulteedha malee, ollaan bulmaata hin beekuu

Egaa...

Wal fakkii Odaaf Qilxuu, gaaddisaan maaf madaalla?
Walaabummaa morminee, Oromummaas maaf haalla?

21. Akka feete...

Yoo feete maraachi, huccuu narraa buusi
Barbaaddu qoonqessi, soora illee na guusi!
Barbaannaan faana koo, ijaajjisaa buli
Feetus mar'immaan koo, eebicha soorii uli!
Garaan kee jabaatee, naaf hawwinaan bona
Oobdiin koo fira keeti, nama keessaan ona!
Yoo feete na godhi, nama kaayyoo guddaa
Waan hundumaa caalaa, natti hin gatin dugda!
Adabbii kee barootaa, isa na sardee ta'e jeettii
Gatiin sitti kaffale, dacheedhaaf samiin beekti!
Ammas sun ga'uu dadhabnaan, luugamii natti fe'i eela
Siif hiraaruun kabajaadha, ofiifan tuma seera!
Filannoo biraa hin qabu, dhaddachi si harka jira
Yookin anaan namoomsi, feetus na lagachiisi fira!

22. Situ...

Situ hunda naaf caala
Waaqa koo waaqa gaarii!
Dhugaa jallistee hin beektu
Takkaas hin dhiibdu daarii!
Har'a waan tokko jettee
Bor immoo hin jijjiirtu!

Haqa saba qulqulluu
Haqaaqxee hin micciirtu!
Maaltu siin naaf gitaree?
Tulluun siif rommee jigaa!
Yoom rakkattee dhaqxe?
Baankii gaafachuu liqaa
Dhugaan mana kee jira
Yaa abbaa haqaaf sirrii!
Nama hunda jaallatta,
Mana kee hin jiru shirri!

23. Barattuu kee..

Isheeti soora dharraa kuchisiistee
Nu lameen jannataa butachiistee...
Arraba kee dhaanquu gootee
Sesseeqaa Hawwaa koo mootee...

Barattuun kee tarii...
Utuu isheen hamtuu taatee
Namichichi harkaa fuudhee maalif nyaate?
Moo dubartittiin, barattuun kee sun bifti lamaa?
Tokkoon gaarii, tokkoon hamaa,
Eessatti barte isheen afaan bofaa?
Maalif baate namicha dhiistee manaa qofaa?

...jechuuf jedhee
Dhiisuus fedhee...
Yaa bofittii gowwoomsituu
Ilkaan kee Hawwaan haa doomsituu
Kaarruu dhabii duudaa ta'i
Bakka suubii dhaquu yaadde halkan ga'i...

Sababa keetti
Nu taane reettii
Nu soqoltee qullaa
Silaa yoona jannata bulla

Garuu...

Eegduutoo jiraa akkamiin seente karra jannataa...

Moo eegduus gowwoomsitee darbite laata?

Har'as in hiddita namicha koomee

Erguma ilkaanni kee sun doomee...

Dubartittiis soba barsiistee sokkatee laata

Arrabnishees akkuma kee waan lama baata

Hidhiidhaan na dhungatti gororas na obaasaa

Dunuunfattee miirashee dheebuu baasaa...

Hin banne jira ishee keessa hafuurriti gaafas itti baafatte

Utuu jaalala narraa ammaarrattuu jibba na gaafatte....!

Egaa barattuun kee cina koo teessaa

Ilmoo lakkoo yeroo tokkotti naaf deessee...

Hammeenya gubbeerra, gaarummaa dukkana keessa keessee...

Akkasiin hanqaaquu koo hammannaanshee najalaa ajeesse.

Barattuun kee qaxaleedha

Har'a diigduu bor manaichaaf dagaleedha...

24. Jibban siif galaasa!

Wadaroo kee kuteen, si'umatti odeesse
Malkaa inni andhuge, garaa Koo booresse!
Siif garaan kutadhe, murtii isa dhumaa
Uddeellaan si baachiseef, nan gaafatin gumaa!
Gudunfaa mar'imaan kee, anarraa buqqisi
Mooraa onnee keetti, horma galchii dubbisi!
Hunda hin amanin, qabee si calaasaa
Si jibbuu koo faarseen, jibba siif galaasa!

25. Giinnoo...

Gaanfuree ilma iluu, isa gindillaa haqaa baatee
Daangaa Oromummaa kaluuf, uruffee xiiqii'rra kaate
Hadheessoodha qomoon isaa, maqaan'saa jalqabaa **Giinnoo**
Jagnummaa isaa ilaalanii, Caaliitti moggaasan mucaa xinnoo

Innis akkuma maqaasaa, diina sabaa godhee mulluu
Warra dhoqqeen biyya faaluuf, dachaatti moggaasan tulluu
Aadaa salgan Iluutti Caaliin, masoodhaan ta'a Abbaa Boor
Silaas eegumsa barbaada, gadhiisii mitiim Malkaan Soor
Bara gootichi guddaan, ta'ee ture Abbaa Gadaa
Daangaa darbee Afur filamee, sabarree qoorse madaa
Buunnoos ce'ee ilmaan Jimmaaf, ta'e mallattoo jagnummaa
Caaliidha ilmi Shonoo, kan hin beekne lugnummaa!

Gootichi Oromiyaa Lixaa, Godina Iluu Abbaa Boor'tti dhalate Caalii Shonoon maqaan dhalootaa'saa 'Giinnoo' kan jedhamu yoo ta'u, Qomoon isaa immoo qomoo warra guddaa "Hadheessoo" jedhamanidha. Caalii jedhee kan maqaa isaa jijjiire, abbaasaa Obbo Shonooti. Sababiin jijjiirraan maqaasaa kunis, gootummaansaa akkuma mucaan guddachaa dhufuun namoota hunda ajaa'ibsiisaa dhufe. Nama daa'ima qaxaleefi cimaa ta'eef Oromoonni Iluu Abbaa Booraa maqaa Caalii jedhamu moggaasuun beekamu. Karaa biraa Caalii jechuun hiikkoon inni Afaan Oromoo keessatti qabu, "Abbaa Booraa" jechuudha. Ballinaan seenaa isaa qorannee akka dhalootaaf dabarsuu qabnu dhaamaa, walaloon kun Gooticha Caalii Shonoof yaadannoo akka ta'uufin barreesse.

234. Eeyyee

Morma kan kee natti qabdee
Na qalchiisnaan gootee aarsaa
Nuti waliif qaama tokko
Malee naaf hin taatu waarsaa

Garuu...

Albee koo qabadhee goorroo koree
Yoon dhabe qaluuf kee morma
Ati abidda koo miti
Nuti waliif taaneerra horma

27. Maal na dhaalchisa?

Naaf laattaaree laata, ofiif bakka buutu?
Kan nan ganne akka kee, na waliin kan duutu?
Jedhee himachuudhaaf, qabeenya kanan qaba
Kan anaaf dhidhiibdu, beektee kiyya caba!
Moo....
Qofummaa dhaalchistee, ifa keen bashaata?
Caba dhukkuba koof, kolfa duutaa laata?

28. Sin abaaru

Karaan kee jallatee, wal jala haa darbu
Galma kee hankaaki, faanni kee haa cabu!
Inni ati na goote, sitti haa ta`u cubbuu
Dhalli kee guddatee, hin dheeratin lubbuu.
Daaraan ni fakkaata, daakuu isa adii
Of keessaan si dhabe; fuul-dura kootii badi!
Jedhee sin abaaru, gadi lixi raaree
Badiin kee baay'atee, hangamis yoon aare!
Ati yoo cabsites, dagachuun kee irbuu!
Fedhiin kee haa guutu, ani yoomuu sin jibbu!

Garuu...

Keessi koo hin fedhu, yoom iyyuu si arguu
Oobdiin jaalala kee, anaaf yoomuu hin margu.

29. Gaafii...

Bofatu jagnoomee
Barooduudhaan dhoo`a!
Leenci faana dhabee
Garaa isaatiin loo`a!
Utuu qabuu qarshii
Biilget taa`ee boo`a!
Booken si liqimsee
Ni taatasgaa du`aa!
Arbatu utaalee
Ijafaa si bu`a!
Har`uma dhalatee,
Mucaan harma gu`a!

2020, Gimbii

30. Hin dubbadhu!

Kan afaanni faaggaa ta'e, haa halaaku maal abbaasaa,
Callisuumaa naaf wayya, dubbadhus maalan baasa?
Dacheenuu siif dubbatti, duumessis fidee bokkaa
Dandeettii kee lallabuuf, cabbiin coccobee sokka!

Sagalee koo olkaasee, mangaagaa saaqee hin iyyu
Si ibsuu hin dandeenye, dibbeedhaaf gitaarri iyyuu!
Bubbeen yoo ol aare, halluu kan kee hin balleessu,
Roobni roobee aduun ba'us, gita kan kee hin xiqqeessu!

Baalliif mukti wal rigee, kalaqachuudhaan haasaa
Iccitii gootummaa kee, gadi qabee hasaasa!
Aduunis hihixatee, duumessa jalaan hulluuqee
Si arguudhaaf wal morka, rooba yandoo quqquuqee!
Sagalee wal qixxeessee, muuziqaan siif shubbisa.

Alaabaa kee raasuudhaaf, qilleensi illee bubbisa!
Mee eenyu siif moggaasu, jecha kamtu si kineessa?
Jechoota si ibsan nan dhabe, hunduu ta'an hiyyeessa
Gaafa dhiphuuf baatii yaaddoo, kaamettii koo haadha malaa
Tibba jinniif waqxii godaansaa, mogolee koof baatta galaa!

Kanaafuu maan dubbadhee, maqaa kan kee gadi buusa?
Callisee warra si xiqqeessan, jechootan afaan guusa!
Ati anaaf dhiphattaam, utuu hin godhin badii
Anoo yoomuu sin jaaladha, dhiiga kiyya isa adii!

31. Abaraaham Liinkan

Daldaluudhaaf kaatee, yoo seente kisaaraa
Aartee hin aarsine, ashiishiifi sigaaraa!
Mana mareef dorgomtee, yoo kuftes kaleessa
Kuula uffattu iyyuu, obsumaan dandeessa!
Hunda kan siif caaltu, jaalalleen kee duutus
Sookkeen qooxii keerraa, utaaluun yoo buutu
Koongiresiif dorgomtee, yoo dhabdes filmaata
Jiruu kee gar-tokko, rakkootu hirmaata!
Pireezidentii ta`uuf, yeroo galte tarree
Filameera seete, kufuu kee hin agarre!
Lammata yoo galte, seenetiifis kooluu
Doofaasoo fakkaattee, isa qalbii dooluu
Umrii dullummaan, abjuu keef milkoofta
Aduun dukkannisoo, gaafas ni ifoomte!
Ameerikaa bulchuun, baafatteetta gumaa
Nama kaayyoof du`uu, ati goota dhuguma!

32. Kaleessa...

Kaleessa qodaa guddaatti jaalala koo cimmifta
Har'a ozoniin kee uratee saafaa natti dhimmifta
Dheengadda biqilaa koo guddisuuf ija lachuun imimmaan roobda...
Har'a biqilaa reefuu qummaadu balleessuuf itti cobda
Samii garaa jabeessitee ho'aaf qorra waliin maktee
Bakakkaa uumuudhaafitu illee keetiin lama baqxee...

33. Waliin...

Lilmee hojjechuuf jecha, gasoo miidhagaa cabsee
Lallaba kee laamshessuuf, samiif dacheetti labsee
Badii kootiin si faalee, sin dhaabu toora cubbuu
Siifoo ofii koo ganeen, gumaacha gumaa lubbuu

Qaree sin doomsu beeki, dhagaatti humnaan tumee
Tasa nan gaabbisiisu, siif bifti koo yoo dhume
Simboo kee kunuunsuuf, fakkadhus doofaaf raatuu
Galaan siifjedhee galaase, garaan hormaa in nyaatu

Gaaddidduu kee irratti, muka muree hin jigsu
Kaloo keenyatti naqee, horii hormaa hin tiksu
Bodee garmaamaa dhufu, mararteen walirraa qolla
Argannus dhabnus beeki, nuti walumaan tolla

34. Hunduu kennaa qaba.

Simbirri barrisuun, samii keessa korti
Malumaan raachi egaa, ilmoolee ishee horti
Hariixaanis hedduu, jarjarsuudhaan fiiga
Leenci immoo utaalee, gurmuu diinaa diiga!
Inni kaan ni raaja, kaan immoo ni sirba
Kaan ni jaallata, tokkoo immoo ni jibba
Adurreenis qabdi, qeensaaf ilkaan jabaa
Uumamni hunduu egaa, kennaa dhuunfa qabaa!

35. Gaaffii

Bara durii sana adduunyaaf, hiikni dhugaa maal ture?
Waansaan baruu barbaade, isa har'aatu natti ta'e burree
Utuu beekanii sobaan, dhugaa nurraa fageessu
As ta'anii dhalatanii, darra gamaa akkeessuu!
Daaraatti daakuu make, taliila maaf booressa?
Qabeenya lammii saamee, maqaa godha sooressa!
Eenyutu fidee dhoksanii, isa walitti diban cilee
Maal ta'a adaraa, dhiigni dhiigaaf yoo hile?
Maal ta'a yoo jedhan, kun soba inni kunis haqa
Maalif lafeen wal cabse, dhiigni dhiiga maaf laaqa?
Maqaa maaf geddarata, handhuurri hidda haalee
Maalumaaf faallaa ta'ee, hurufi gaara caalee?
Maalif qotaan huuqqatee, hataan fakkaate beekaa
Barcuma kiyarras taa'ee, maatii kiyya maaf jeeqa?
Maaluma ta'a beekaa'rraa, wallaalaan yenna bare
Abbaan kansaa qotatee, fedhus yenna hare?

44. Naaf roobsi!

Koochoo kiyyatu cabnaan, dhabe fanni dhadhaabbata
Qilleensa daakuun dadhabe, hamilee kamtu na jabaata?
Tokko dhibnaan bu'aan qabu, sumsuma sadii keessaa
Imaanaaf kennata koo harki kee, enyutti geessa?
Anoo hin goone cubbuu, shiras hin beeku dhugaa!
Si eeguuf jedheen dhama ta'e, of keessaan qabu suga.
Mee ati eenyure, maalifan dhabe si arguu?
Rooba kee anaaf roobsi, qoddiin kiyya hamargu!

37. Filannoon kee maali?

Mee adda naaf baasi maal kiyyatti gammadda?
Kanan baruu barbaade, namarraa maal kootu adda?
Aanaa koo sin gaafadha, maal kootu si marara
Barbaaddee yoo na dhabde, yaaddoon maaf si darara?
Ani eenyuumaan oli, amala koo kan dandeesse
Natti himi bareedduu, gaarii koo maal dhageesse?
Bakakkaa jaalalaatiin, dhoofta kiyya tiruu,
Ati dhibnaan maalif, gammachuun koos hin jiruu?
Dhiiga keetiin taa'een, hafuura kee dhuga,
Gaafa ati in jirre, soorri koo hin qabu suga!
Ganama kan keeti, barbaaddu galgala,
Gad-baatu gad ba'een, si faana ol gala!
Mataatti na baattee, naan jetta hunda caali...
Hagas kan na jaallatte, filannoon kee maali?
Maalumaan na madaaltee, na caalchifatte nama...
Tarii innuu wal caalaa, namnumtuu gosa lamaa

38. Hin sobu

Ati urjii yoo taate
Ji'a siif hin moggaasu
Siin hin jedhu addeessa!
Ati gagaadha taanaan,
Nadhii jedhee si waamee
Maalifin si arbeessa?
Dantaa sirraa argachuuf
Yoom iyyuu sin dharra'u
Haqa jirutu kana
Siin hiraaruuf jedhee immoo,
Jaalala keen gubadhee
Keessa koo maafan bana?
Bonaaf ganna dhiphadhus,
Caba si oolfachuudhaaf...
Ergan dhabee dandeettii!
Atis ana gantee
Jaalala koo maseensuun
Na dabaltus gaangeetti!
Hin sobu egaa anoo...
Jaalala kee hadheessee,
Hin deebisu mandheetti.

39. Gorora

Maaliif qaqallattee,
Hidhiirra gadi yaata?
Gaarii of moggaaftee,
Garaa namaa haata?
Akkuma hancufaa ,
Hin bulleessituu soora?
Silaa`oo hidhiitu,
Gaafa sana qoora!
Biyyeedhaaf si godha
Of mumuldhisuun kee,
Dhokadhuu bu`aa buusi
Akka obboleessa kee!

40. Ergaman...

Biqilaanuu biqilee, baasa sanyii hamaaf gaarii
Aduunis galgala seentee, deebitee baati waarii!
Ilmi namaa dhalatee, erga qaqqabee lafa
Mul'ata isaa dagatee, hedduutu jooraa hafa!
Anis yoon wallaale, jireenyi hiika dhaba!
Kumaatama waliin deemeef, yoomuu in ta'u gabaa!
Bifaan jara fakkaadhus, keessaa ergaman qaba!

41. Kanuma

Barcumarra teenyee maaf hamanna muka
Gudeeda erga banneefii, maaf waakkanna luka?
Daa'imni hin boonye harma dugda haadhaarratti du'aa
Mucaan waggaa shanii dide harma gu'aa
Majii dhokfatti durii garbittiin argatte gargaarsa
Filannoon kee dhumnisaa lakkii dhiisi si aarsaa

42. Wallaalaan...

Laagaa kan kee balliftee, na hammeessuudhaaf fiigda
Tulluu ceephoo ijaartee, gaarummaa kiyya diigda
Nama guddaa fakkaatta, umriin kee'mmoo jaarsa
Mul`ata keessa kootu, guggubuudhaan si aarsa!
Funyaan keetiin dhamdhamta, harraba keenis suuftee
Maqaa gadheef hammeenya, gangalchuun narra tuulte!
Yaa isa maqaan guddaa, hojiin kee immoo daa`imaa
Suuta jedhee hasaaseen, dhaamsa kana siif hima
Beekaa ijoolleen gadii, isa dubbatu hamaa
Garaa keen na hinaafta, arraba keetu lama!
“Jecha gadheef dhuufuu harree, duruu tuffachuun darbu”
Hojiin kee'oo eebichaa, of hin fakkeessin harbuu!
An qulqulluu ta`uu koof, ragaa rabbiinan qaba
Sumatu ana balfuuf, ofumaa sammuu caba!
Isa ati na gooteef, waaqni immoo siif haa dhiisu
Wallaalaaf gaarii yoon yaade, maashaaleen koo na ciisu!

43. Obsituufi, dhoksituu!

Oolmaa kee ilaaleen, jechan jedhu dhabe
Badiif yakka kiyyaan, hamileen kee cabe
Dantaa tokko malee, arjummaa naaf laatte
Uddeellaan sirra kaa`ee, obsa guddaan baatte!

Jiidha tokko malee, waan hundaa dandeessa
Soorettii waa hallee, beekumsaan of geessa!
Jedhee utuuman ol kaasee, seenaa kan kee lallabuu
Mataa koo gararraatti, olis utuun si qabuu
Atoo iddoo gadhiistee, taate dubbi dhoksituu
Akka kee durii miti, miira keef hin obsitu!
Erga ati geeddaramtee, anaan caalchistee horii
Obseetan si dheessa, atuu gabbita bori!

44. Ifan baqadha!

Amma amman of haala
Yeroo hunda daddafee
Yaadatu foon koo huuqqisee
Anaan fakkeesse lafee
Cirrachafaan lakka`a
Guduruus hin haaddadhuu!
Namatu gatii dhowwate
Waanan ittiin dhaadadhu!

Miicceetan mimicciira. ifan fiigee baqadha
Garaan koo na beela`a, nyaata`mmoo nan lagadha!
Dhugaa koo namni hin beeku, cubbuuma narra tuula
Harraba ceephoo baatee, hundatu natti duula!

45. Siin du'u

Ka'ee siif maraadhee guuruu, ciccitaa wayyaaf hoosoo
Bishaan qoonqoo koo lagee, dhuguu eebichaaf koosoo?
Lakki maraachuu wayya, duuti koo si miidha
Yoo ani godaane, maaltu siif kenna jiidha?
Jireenya dachee balfee, utuun addunyaa gu'ee
Ati naga jiraattaa, ka'ee utuuman du'ee?
Maraattee qullaa buusta, namummaa kee iyyuu haaltee
Gudeeda naman dhokfattu, mataa kan kee wallaltee,
“Inni duunaan maraatte” jedha hinaaftuun keenya.
Ati dararamaa hafuurra, du'uu keetu qabeenya!
Ati duutee ani yoon maraadhe, siif wayya agartuu koo
Sitti qubi qabamuu'rra, ana wayya marartuu koo!
Siif du'uu koorra, naaf du'i, qooda kan keen maraadhaa
Ati boqodhu ciisii, maraadheen eelaa kee baadhaa!

454. Duriif amma

Dur dhiira garaa kutate, bishaan raafuutu gabbisa
Amma dhiira garaatu muratee, yooddoon qalbii haphisa.
Dur obsaatu obsaan obsee, aannan goromsaa dhugaa
Amma dargaggeessatu joonja'ee, guyyaa adeemaa mugaa!
Dur jaamaatu daandiitti ba'ee, dunbulloofaa kadhata
Amma hoogganaatu raata'ee, abaarsaan jaamsa labata!
Dur ilmatu abbaa awwaala, hirqinfuun imimmaan buusee
Amma ilmatu hudhaatti hafa, gadda garaa haadhaa kuusee!
Dur abbaa rakkatetu iyya, ollaatu dirmata dafee
Amma caraantes homtuun dhufu, utuu boossuu taata lafee!
Dur garba yoo waraaban, tasa hin godhan hir'uu
Jaalalli daangaa hin qabu, fagoodhaa wal waama firruu!
Amma qurxummiif jecha, galaana godhu yakkamaa
Isa naachi balleesseef, qulqulluun maaliif shakkama?

47. Hiddi maali?

Hidda jechuun maali, hiddi dhugaaf jabaa
Dhadhaabbata lubbuu, hiddi gosa qabaa?
Hin xannachaa'in ati, xannachi hidda miti
Hiddi ofiif dhiiga, xannachattii citi!
Akka hiddan hiddine, hiddi of hin hidduu
Hiddi ofin qoodu, jedhee dhumaaf gidduu!
Hirribaa dammaqsee, yaaddootti kan laatu
Inni hidda miti, xannacha in saalfatu!
Yeroo hiddi lammii, baduuf wixxifatu
Atis hidda awwaallaan, dhiigni maal haa jettu?
Garuu hiddi hidda, waliin wallaalchise
Xannachoomee kunoo, horma of caalchise!
Seenaatu si gaafata, yoo hidda hiddite
Xannacha filattee, waliin yoo sirbite!
Bu'aa maalii qaba, jennaan xannachaan na caalii,
Ofiif dhiiguu dadhabnaan, hiikumti hiddaa maali?

48. Bitā nagale

Maalif faallaa ta`ee, miilli hooqe mataa?
Utuu guddaan taa`uu, xiqqaan baa`aa baataa?
Amma egaa akkasitti, ni miidhagaa jiruun?
Ooltee yoo bubbulte, lafee taati tiruun!
Biiftuunis dallantee, karaa dhihaan baati...
Indaaqqoon barristee, risaan lafa haati!
Kanaan dura jedhee, isan godhe hiriya
Utuu dhiibuu dhiibuu, na mancaase biyyaa!
Roobni arfaasaa didee, bonammoo yoo boo`u,
Ganni dur qorru`mmoo, akka abiddaa ho`u!
Bitā natti gale, dubbiin har`aaf kaleessaa
Rabbi yoo nuuf hoo`ee, yaadate maleessaa!

Oromiyaa, 2019

49. Uumaa

Kan keetu na dhibaam, caalee waan hundumaa
Ogummaan kee raajii, maal siin jedhu uumaa?
Homtinuu utuun jiraatin, kophaa kee kan turte
Jecha afaan keetiin, dachee kana abuurte!
Utubaa malee keesse, qilleensumarra samii
Waaqummaa kan kees haalee, sirraa hin qabu mamii!
Nutu siin eegganna, hayyuu hundaan olii
Hamaa kan nutti yaadu, Irree keen nurraa loli!
Gochaan kee mishaadha, homaallee in qabdu mudaa
Barbaannaan ni fayyifta, situ uuma jaamaaf duudaa!
Gorsaa tasa hin qabdu, gargaaraadhaaf ajajaa
Wallaalaa mitiim atoo, yookaan immoo fajajaa!
Hormatti nun lafaftu, iccitii keenya eegda
Bakka quuqama namaa, hunda caalchistee beekta!
Goophoon si harka jira, yookaanis qajeelaani
Fokkisaa kan jedhan sirka, inni gaariis bareedaani!

50. Waadaa

Mallattoo imaanaa qubeelaa koorra teessee
Jecha jettee dubbatte irbuu koo eessa keessee?
Hirqinfuu waamicha kee isa sekoondiif daqiiqaa
Yaadannoo isaan yeelaleen, galaana keetti hiiqa!
Cuuraa jaalala keetii, midhaan daana'oon nyaatte gootee
Akka laayyootti ilaataa?, erga jiruu koo mootee
Dhugaa dubbatta se'een, guddisee si amane
Arrabni kee na faarsu sun, akkamitti na gane?
Galfata quunnaa danuu, sitti laattannaan hiitee
Cirtee firfirsuudhaan, maalumaaf ana mite?
Yaboo yabbuu fuutee, erga yabaleessitee,
Ho'aa utuun dharra'uu, na-jalaa qabbaneessite!
Erga keetii'oo hin amanu, nama jaalala faarsu
Anis lagatti galee, warra akka kee gubee aarsuu?

51. Maaltu na galche?

Buburree dachee ilaalee, maaf garaan na roora'a
Waan bor baqee baduuf, qalbiin koo maaf boora'a?
Yeroo feete ol barbaaddus gad buusta
Nama jalaa callistee, qalbii namaa in kuustaa!
Gita maalii qabda, akka feete goota
“Ana” isa ofiin jedhu, mil'uu tokkoon mootaa!
Hojii kee seenee borcee, waamicha kee'rraa in oolu
Uumaa koo sin kabaja, yoomuu hin cabsu kooluu!

52. Hayyuu

Nama beekaa

Haqa raagu

Eebba isaan

Cufaa saaqu!

Yoo abaare

In balleeassa

Ni dhaabasi

Ifa addeessaa!

“Cabi” jennaan,

Isaaf kan cabu

Dubbii isaan

Kan qaqqabu!

53. Maal goota?

Yeroo tokko tokko
Firatu ta`a diina!
Utuu durba ilaaltuu
Siin jetti an-dhiira!
Korojoon dhuunfaa kee
Yoo dide waa baatuu
Ilmi abbaa isaa
Dhoksee yeroo hatu!
Adiin gurraachaan morkee
Yoo fudhate aangoo
Qubi ija jaamsuun
Yeroo fidu rakkoo!
Sareen jabbiidhaan
Yoo jette “muchaa koo” hoota
Utuu kana argitee
Ammati akkam goota?

54. Naaf dhiisi

Baay'ee dudubbadhee, hamaa sirra tuulee
Sobee si gowwoomsuuf, haqa sitti kuulee
Mufii qabda taanaan, anaaf tufi haagii
Dhiifama naaf gochuuf, hin ta'inka daagii!
Anis siin kafana, yoo qabaatte hir'uu
Koottu wal boossisaa, qalbiis walin dirruu!

55. Tapha seeti

Ilaaltuun tapha seeti
Simbira lubbuuf kaattu!
Jaalala ilmoo in se'in
Jaldeessa qomatti baattu!
Ilmooshee da'eeffattee
Fixeensa ofirraa qolti!
Dugdatti naanneffattee
Aduu ofirraa lolti!
Qaruuraan araqee
Akkamiin aannaniif ta'a?
Harki rommaa si baatu
In turu lafaan si dha'a!
Gaafa sitti dhufu
Akka maraatuutti iyyi!
Si ilaalus maal si godha
Ija sitti babaasus biyyi?

564 . Alii...

Alii malaaka fakkaatta
Iji kee fagootti ifa!
Ganama sinsinnooftee
Galgala jijjiirratta bifa!
Akka simbirroo subiin kaatee
Ifa koo labsitee deebita!
Galmee kee galagalchitee
Garaan kee narraa cita!
Sesseeqa gaafa dhiiftu
Mootii Kooriyaa fakkaatta!
Ooltee yeroo bubbultu
Dhoqqaa'uudhaan mucucaatta!

57. Gara lamaan...

Ati naaf weeddista iyyitee kiilolee keen sirba aadaa,
Atis ana sin lagadhu si malee eenyuunan yaada?
Galgalli geenyaan fiigdee dhuftee na raffifta haadha gaarii
Ganamee koo situ dhufee na dammaqsa gara barii,
Gara lamaanin si ibsa took tokkotti qoqqoodee
Siif jecha nan sirba nama hundumaanis oodee,
Ati isheen tokko qaama kootiif soora baatta
Ati kan biraan immoo beela kiyya ofii nyaatta,
Ati naaf jecha eelta baattee dhiphuuf rakkoo
Ati isheen tokko naaf ajjeesuuf dhaqxa baqqoo,
Ati sammuu kooti waan hundumaa siinan yaada
Ati gar-tokkoon ana si dhabnaan raata'een aada,

58. Edaa ati naacha!

Afaan koon baqadhe soora sitti baachaa
Siin kunuunsee bulchuuf bonaaf ganna hojjechaa
Siif Gemmoo dhaabee hoo'isee qoodakee dhaamochaa
Boriif si abuuree egereef si abjoochaa
Qurxummii koo jedhee sooraaf si abdachaa
Kiiyyoon onnee waan gaarii naaf qabe jechaa
Bara hedduu jiraadhus ol ol si kaayachaa
Eda ati fira, horma shira dacha
U'utaaltuu akka tafkii quqqubattuu akka billaachaa
Luqqistuu garaachaa qirixxuu cinaachaa
Ati **Qurxummii** hin taane edaa ati **Naacha**.

2004 D/ Doollootti. **Waloo Amaanu'el Waaqgaarii**.

Kitaaba isaa “**Edaa Ati Naacha**” jedhu irraa; Yaadannoon Barreessichaaf.

59. Kan si cabsu...

Kan si cabsu ba'aa miti
Akka ati itti baatte malee
Namni obsa qabu iyyuu
Onnee baasa mixii qalee.
Jufunfuloofttee maalif boossa
Irqinfaa'uun yaalalooftee
Amma utuu ati anaaf
Walalaa'uun yaadaloofttee
Madaa kan keen sossobbadha
Akka boo'ee in waamne tisiisa
Iji kan kee yandoo rooba
Silaas cinaachi koo akkamiin ciisa?
Silaa rakkoo koon siin himadha
Kiilolee dhabus ol kaasee iyyee,
Yoon jiraachuu dadhabes
Sondiin godha seenee biyyee!

60. Shaggee...

Qarabaa kee qara yebbuu, diina keenyaaf goonee gala
Akkamitti as deebi'ee, ana tokkocha kee qala?
Danuu amala'shee kanaa, sassattuun du'aa deessi
Mardoo mucaa bishaan ta'ees, kulkulfatee salgan teessi
Atis miidhama argitee, yoo na dhowwatte gargaarsa
Gaafan boo'u yeelalooftee, maaltu guggubee si aarsa?
Gaafa ani qaamni kee, aadee boo'u laaqii keessaa
"Akkam taatee" nan gaafattu, ho'ifattee baddaa teessa
Eegumsa keef jedheetani, maraataa qaraa ta'ee
Sagaleen koo dhokatee'nnaan, waltajjii irratti as ba'ee

Kottu labooba koo naaf qaammadhu
Hammanni gubu ilaalii,
Ati anaaf qaama kiyya
Beeki shaggee abbaa Caalii,

61. Gowwummaa

Kan qabuuf dabali jennaan
Harreen lagatti fincaa'e
Dhuufuun mareedhaan dhuufan
Maaliif namatti ajaa'e?
Gaalli kan inni bade
Gaafa dheerate mormi
Afaaniin sitti kuula malee
Garaadhaan faallaadha hormi.
Dhagaa gangalchee deema
Galaanni in beekne bakka bulu
Maalif utuu bor jiruu
Har'a gaagura du'aa ulu?

62. Muujalee koo

Deddeebiseen si gorfadha
Amala kee kunuunfadhee
Yooti malaa na yaastu
Imimmaan kee ururfadhee
Muujalee koo naaf bilchaadhu
Teessee nan nyaatinii quba
Hooqsisuun kee har'aa borii
Hammaatee maaf na guggubaa?
Lilmee siif jecha qaradhee
Geessuudhaan godoo tumaa
Utuu bichaachuu kee eeguu
Ligidaa'ee qarri dhuma.
Bilchaadhu yaa muujalee koo
Sittis tolee natti haa toluu
Imimmaan kee ol deebisi
Dirmammuun keenya haa qooruu.

63. Dhimmisuu keen mararfadha!

Hin jirree jiraachiseen
Qorqalbii koo siif uduma,
Daakee si bulleessuu fedhee
Suubiin koo nuugii kee tuma
Dhimmisuu keen mararfadha
Gamoo hormaa balfee diigee,
Nan dingu dhaadannoon isaa
Yoo supheen sibiilaaf dhiigee!

Kuluula keef da'oo ta'een
Siif baasa wareega sirrii,
Haalli yennaa jabaate'lee
Siin nan haalchisu shirri,
Cululuqseen kunuunfadha
Daalecha kee simboo dibee,
Ofii kootu siif masaraadha
Hormaaf yennaa bakki dhibe,
Gurgubbee koo naannesseetan
Eegumsa keef labsa labsii,
Hokkoo kiyya naaf qajeelchi
Maramaa'saa qabii dabsi,
Nan beeka ati haadha kooti
Keessi koo akkam si shakkata?
Daandii soqee si arguutiif
Qalbiin kiyya na rakkata!

64. Jabaa koo

Allaattii qabee elmeen
Aannan'shee dhangalaasa,
Garbuu dhabee mankaraareen
Marqaa imaltuuf galaasa,
Cabi kiyya sukkuummaa dhabe
Dhidhiibduunis biyyaa baatee,
Utuun miilla Bakariin makmaakuu
Argaa **Jaal Nadhii** taatee,

Ciimmaa qeerrensaa arginee
Si arguun immoo ulfaate,
Barbaacha keetiif jooraa
Garaan erbee nu taate,
Jireenyatu nurkatti alaa'ee
Ta'e hadhooftuu jabaa,
Of qajeelchuuf yeroo yaannu
Ittuu nurkatti daddabaa,
Atoo sammuuma bilisaa?
Moo yaanni kee dhiphuu qabaa
Naaf deebisi tokkicha koo
Har'as si yaadeera ani jabaa,

65. Jireenya haalla

Yoo iji imimmaan fixxee
Silga lakkuu lolaaste,
Qarreenis lafaa kaatee
Beera yennaa kolaaste,
Gamni dubbii bulfatee
Taanaan gurrissaa duudaa,
Doofaatu baallii ol kaasee
Xiqqaa akka'saa muudaa,

Cubbuun akeeka dhabee
Yoo ta'e badhaasa haqaa,
Jaamaatu uddeellaa baatee
Hallayyaa qileetti maqa,
Hurufni gaara caalee
Taanaan jireenyi faallaa,
Ekeraan boollaa baanaan
Jiraan jireenya haalla!

66. Sanyii ofii

“Sanyii ofii fagaaratu urga'a”
Jedha mammaakaan durii,
Nuun afaannuu nu ajaa'ee
Baase sammuun keenyas furrii,
Re'ee tokko yoo qalan alaala guurti
Re'een tokko bira teessee,
Xannacha of badhaafteetu
Hiika dhiigaa ollaa keesse!

Dibaaf mukukkulaan qabanii
Aara sagaltamaan gaagura ulaa,
Akkasiin dammaaf mana dhabee
Kanniisi bakkee bula!
Mo'ooshee dachaasuudhaan
Ilkee kanniisaa deebisanii,
Damma jalaa fossaa
Arraba gurraachaan eebbisani!

67. Kennaa koo...

Naafa baadhee waggaa kuma
Yaada keetiin baasee harrii,
Moonyeen koo yaada kee tuma
Addaan nu fageessitus barri,
Atin beektu quuqama koo
Kophaan daaka garba yaadaa,
Argaa kan kee dhabeetani
Gadadoon sammuu na waada!

Akkamitti si dagatee
Qalbiin kiyya si awwaaltii?
Yeroo kichuu si filattee
Guddannaan immoo si haaltii?
Lakki dhugaadha sin haaltu
Jaalala kan kee wallaaltee,
Qalbii kee cabe suphuudhaaf
Of keessa si awwaalte,
Agartuu koodha ati naaf
Miidhagduu irraaf keessaa,
Iyyeetan si barbaada'oo
Na dhokattee eessa teessaa?
Isan danuu mankaraaru
Agartuu koo in dhageessaa

68. Toobbata

Sabaphuun kee mucuceessee, Furtuu yaadaa na hiiksis,
Tima gaaressee ijaaruuf, Gamoo guddaa na diigsisa,
Luka sadaffaa na caccabsa, Natti ta'ee abbaa hirree,
Mooggaatti achi na baasa, Dachee maatiif firrin jirree!

Walitti hidhamtee bareeddi, Calleen yoo teessu morma'rra,
Qananii ilmaan Walaabuu, Kan hin dhalanne horma'rraa
Gadameessa boraafanee, Handhuura lakkuuttii baanee
Kenna uumaa ganamaatiin, Hangafaaf quxusuu taane!

Beekumsi koo bakka dhabus, Gorsii kan kee natti dhufa,
Deemuuf hamilee hin qabu, Sagal utaaleen kudhan kufa,
Boquun koo na booqoqa'ee, Keessi koos ta'a hoffata
Sitti mullifateetu, Hormammoo madaa dhokfata
Hundarra natti aanta, Situ anaaf toobbata

69. Budaan...

Kan tokkoo hin tollee, Budaan deesse lakkuu
Waatiin jalaa duunaan, Loon elmatu harkuu
Muka rirmi nyaate, Utubaa manaaf murtee,
Sin waamin owwaattee, Kottu jennaan turte!

Egaa...

Gad deebituu Fardaa'yyuu, harree gaanuu ol kaati
Seera uumaa cabsitee, michuu salaphinaa taati
Erga jaarsi du'ee, maaf akka goonu wallaallaa?
Yennaa 'Saaxiniin' dhibe, jaarsa moofaan awwaallaa

70. Ilma xiiqii

Tarkaanfii tirannaan guute, Mul'ati dhabnaan utubbii
Araarsuuf jaarsi utuu taa'uu, Yoo kalaqan dubbii,
Harkaa ofiin gudunfaniitu, Ilkaaniin hiikuu rakkatu!
Silaa waan facaasan, Guyyaa dhumaa argatu!
Jeejeedhaaf yoo gumaachan, Kichuu harma hin guune
Ilmoo xiiqii taatee guddatti, Nyaata budaan hin dune

71. Hin beekne

Dhuftee ilkeen natti kolfaa
bultee akka taatu golfaa...
Akka gaana lukkuu, na qoffaatee gubbee
Siif aramee shooggaruutti, bar'uun harkaa gaaf na dhubbe
Sin beekne, Hin eegne
Akka bultee raammoo yaafu
Akka aramaafaa baaftu
Akka sanyiin kee xaa'oo gaafatu
Akka dadhabbii koof corqaa taatu
Ati garuu...
Bultee kaatee, Maseena taatee
Ija dhabdee, Hormaaf labdee
Dadhabbii koo yeroo arfaasaa, harka qullaa na hambiftee
Callaa taatee warra hormaaf, gabatee irbaatasaanii'rra ciiftee
Ana qorri arfaasaa hube, saafaa bonaatti gad dhiiftee...

Amma dhuftee
Karra cuftee
Oolmaa koo maaf iyyaafatta
Waa'ee kiyya maaf gaggaafatta
Ani qaatan si awwaale
Jiraachuu kan kee wallaalee...
Namni imaanaa nyaate
Ofiin gaabbiitti of laate
Kan kees hireen kana taate...

72. Akka waan...

Waaqni garaa jabaatee
Fuudhee sitti ana laatee
Ati qumaara jiraachuu taatee
Na maddabachuutti kaatee...
Nyaatamtee qumaara lubbuu
Hammaartee fudhatte cubbuu
Anis...

Maddabamee sagal siif citee
Kaartaan kee marsaatiin na fixee...
Ammas gaaf biraa
Madaba keef natu jiraa
Hin jiiltu maddabattee na cituu
Qumaaratti anaan fixuu

Daamaa, saddeeqaf beetiingiif gos biraa
Sagaltama maddabattee na ciraa
Harka qul'aa yoo taatuu
Araadni si goonaan raatuu
Oobdii hormaa soquu kaatee
Ofii kee qumaara nama biraa taatee...

Maddabamuu keetiin boontee
Qara kee kenniteefii doomtee

Amma garuu erga turee,
dhugaan kiyya har'a siif galee
Utuun kee homaan jijjiiru
amma gaabbii qofa siif dhalee...

Akka na nyaachiste nyaatamtee
Maddaba hormaan dhaalamtee...

Citte albaabatti takkaa

Kan ati na gootet si yakka
Sichuu miidhamni koo si rakka
Qalbii akkan dhanbafaan shakka

73.Ee...

Dhufa keef ilillee labsee
Utuu in bulin
Jechi kee hamilee cabsee
jibba nan ulin
Gadda kootiif seeda taatee, Yoon ol seenu boroon baatee
Maaf suksukta cookkoo faanaa, Kormi kee maaf jibba gaana
Akkalukkuu...
qarabaa qalma maaf haata
Baafttee lubbuu
akka cabbii maaf dhangalaata?
Yoom koo taata...

Didnaan anuu...dugda hindaaqqoon siif diriirsa
Toora kee...Sooreef Boontuu nan hiriirsa

Gaafas gaabbiin duuba kee ilaaltee, akka niitii looxii dhumta baqxee
Eelaa gaabbiin mankaraartee, miira kee taaziyaan laaqxee...

Achiis lufta
Natti dhufata
Dhiifamaaf kufta
Aagii tufta

Anis ...
Deemin jedha
Kanan fedha

74. Yoom koobda?

Dhiitoo dugdatti na ba'e
Dhidhiibdee baasuu rakkattaa?
Utuun xobbummaa kee hin argin
Daftee maalif bargattaa?
Funuuna funyaan na jiruuf
Handhuura koo ol naaf qabda?
Miidhama gabaan argu
Maalif arguu dadhabda?
Dheerina hamma taakkuu
Fageessitee maaf safarta?
Guyyoota darbuuf jettee
Na balfitee maaf dabarta?
Dhiitoo dugda kiyyaa dhoksuuf
Biyyoo maalif itti dhoobda?
Snsinnii kee golaa baastee
Dhitoo koo kana yoom koobdaa?

Hiika jechootaa

1. Aaduu.....Dhiphachuu.
2. Aagii tufuu.....Dhiifama gochuu.
3. Aggatu.....Maqsuu.
4. Aangii.....Hamilee.
5. Arbeessuu.....Dhaadessuu.
6. Ba`aa hawwii.....Kan bira hin ga`amne.
7. Ba`aa laphee.....Jaalala hamaa.
8. Beelaan falma.....Nii oomisha.
9. Bineensa ganamaa.....Jarjaraa\ sodaataa.
10. Bittinneessaa.....Oliif gadi facaasaa.
11. Bofarra ajjechuu.....Salphachuu.
12. Caaccuu fi Kallacha.....kabajamaa.
13. Cala`uu.....Baduu\ adeemuu.
14. Ceekuu jabaata.....Obsaadha.
15. Ciniinfatte.....Foollatte.
16. Cinaan nama ilaalu.....Nama tuffachuu.
17. Daba.....Cubbuu.
18. Dantaa.....Faayidaa.
19. Dho`ee.....Xaaxa`ee.
20. Dorrobaa qale.....Deege rakkate.
21. Dugda kute.....Abdii kute.
22. Duuniyaa qaba.....Sooressa\ dureessa.
23. Eebba qaba.....Ni jaallatama.
24. Fixeensa ganamaa.....kan dafee badu.
25. Foolii tiyya.....Jaalallee koo.
26. Foolloo.....Gobaa.
27. Foon jaallata.....Fira jaallata.
28. Gaabbee du`e.....Of komate.
29. Gaaddidduu.....Ni sodaata.
30. Gabatee arraabe.....nyaanni itti mi`aaye.
31. Gadaa xumuraa.....Bara ciniinsuu.
32. Gama ilaala.....Raatuudha.
33. Gaangee taate.....Ni maseente.

34. Ganda taa`a.....Mana hin qabu.
35. Garaa kutate.....Of jabeesse.
36. Garaa saaqe.....Hiccitii baase.
37. Garaa jabaata.....Rimaa miti.
38. Guca fakkaata.....Dhiita`aadha.
39. Gudeelcha rakkinaa.....Rakkoo nama dhaale.
40. Guullooo.....Bineensa namaa.
41. Gaadi`uu.....Hidhuu.
42. Giidoo.....Morgaa.
43. Gonnonnee.....Huccuu nama qabu.
44. Guduruu haaddachuu.....Guddachuu.
45. Hayyuu ta`e.....Beekaa ta`e.
46. Hamilee.....Jajjabina.
47. Hammeessuu.....Jibbisiisuu.
48. Hooda jedhe.....Nikakate.
49. Hiccitiirra ba`e.....Dubbii dhokse.
50. Horomdhooqii.....Akka feetee.
51. Ifa baqata.....Ni sodaata.
52. Imimmaan gogse.....Ni mararfate.
53. Ifee.....Calaqqisee.
54. Ija daba.....Hamaa hojjeta.
55. Irreeffate.....Muude.
56. Jeeja`uu.....Qoonqa`uu.
57. Jufunfulaa.....Raata`aa.
58. Kafandisee.....Jarjaree.
59. Karfaffuu.....Bokkaa dalgaa.
60. Kuula.....Mallattoo gaddaa\ cina bullukkoo irratti kan argamu.
61. Kaata.....Jooraa.
62. Kabuu.....Utubuu.
63. Kooluu.....Waadaa.
64. Lootii.....Amartii gurraa.
65. Niiyyaa.....Fedhii.
66. Nooruu.....Seenuu.
67. Ookaa.....Marga.
68. Qabarichoo.....Bofa kan ari`u.

69. Qoollifachuu.....Jibbuu.
70. Qooxii.....Bakka lukkuun bultu.
71. Raaree.....Dhoqqee, balfa.
72. Ramacii.....Abidda.
73. Riphee.....Dhokatee.
74. Sekkeelloo....., Miilla tokkoon utaaluu.
75. Shira.....Hammeenya.
76. Sookkee.....Lukkuu takkaa hin anqaaqin.
77. Urruubuu.....Ija danuu godhachuu.
78. Waatii.....Jabbii mucha hin guune.
79. Winaama.....Dhiphina.
80. Xessoo.....Bixxillee xiqqoo.
81. Xaaruu.....Dhama`uu.
82. Yaboo .....Irbuu
83. Yayyaba.....Hundee\ bu`ura.
84. Yaraa.....Muraasa.

© 2023 Keenboon Abrahaam Kumarraa.